

MEDZIGENERAČNÉ INTERAKTÍVNE VZDELÁVANIE V HUDBE – REFLEXIA PROJEKTU GRUNDTVIG 2

IRENA MEDŇANSKÁ

Abstrakt: V systéme edukačných schém Európskej únie sú projekty v skupine Socrates/Grundtvig 2 venované Vzdelávaniu dospelých. Príspevok spravidla čitateľa početnými aktivitami slovenského riešiteľského kolektívu, (vedeného autorkou tohto príspevku) počas dvojročnej činnosti, v oblasti medzigeneračných transferov ľudových hudobných tradícií. Cieľovou skupinou boli deti-rodíčia a starí rodičia, ktorí sa v rôznych vekových kombináciách zúčastňovali hudobných aktivít v konkrétnych školských a sociálnych zariadeniach. Výsledky týchto aktivít a realizovaného prieskumu poukázali na súčasný stav problematiky, ktorej sme na Slovensku dali názov Hudba v rodine.

Kľúčové slová: Tri generácie. Hudba. Ľudové tradície. Aktivity. Generačný transfer.

Abstract: In educational system of the European Union schemes are projects in group Socrates/Grundtvig 2 dedicated to adult education. This contribution deals with many activities of Slovak research team (led by the author of this paper) during the two years' operation, in the field of intergenerational transfer of folk music traditions. The target group were children - parents and grandparents, who in various combinations of age participated in musical activities in specific educational and social facilities. Results of these activities and implemented survey refer to a current state of the problem, which was officially given the name "Music in the family".

Keywords: Three generations. Music. Folk traditions. Activities. Generational transfer.

Tam, kde sa spieva – neháda sa.

Tam, kde sa hrá je vždy klud a pokoj.

Tam, kde je hudba – niet miesta pre násilie.

Tam, kde je tradícia hudobného vzdelávania, je predpoklad celistvosti rodinných vzťahov. Tam, kde hrá celá rodina, je súhra medziľudských vzťahov.

Renáta Kocišová

Bildung und Kultur

Sokrates
Grundtvig

Úvod

Vstupné logo prezrádza, že príspevok má väzby na projekt Európskej únie (EÚ), konkrétne na projekt Grundtvig. Projekt Grundtvig má v schéme edukačných projektov EÚ svojho špecifického adresáta. Jeho obsah je zameraný na vzdelávanie dospelých, ktoré sa na Slovensku naplno rozvinulo až po zmene systému. Zintenzívnili sa iniciatívy začať aj v iných odboroch ako len v *sociálnej práci* so vzdelávaním dospelých. Aj v pedagogickej terminológii sa etabloval výraz *andragogika* a dnes je už vzdelávanie pre dospelých súčasťou celoživotného vzdelávania jedinca. S rozvojom pedagogických disciplín *andragogika* a *geragogika* dochádza aj k ich aplikáciám v iných spoločenských odboroch a v umení.

1. Projekt Socrates/Grundtvig 2 – Partnerstvá vo vzdelávaní dospelých

Cieľom stratégie ďalšieho vývoja spoločnosti, proklamovanej tak národnými ako aj európskymi inštitúciami je „zabezpečiť kvalitu života jedinca“. Naplniť túto úlohu znamená vytvoriť podmienky pre rozvoj jedinca, jeho schopností, zručností tak v racionálnej ako aj emocionálnej oblasti. Nevyváženosť týchto oblastí je najväčším problémom našej všeobecnovzdelávacej sústavy, v ktorej majú dominantné postavenie technicko-prírodovedné predmety, jednostranne rozvíjajúce len racionálnu stránku človeka. Táto tendencia sa samozrejme odráža v celom systéme celoživotného vzdelávania. O absencii emocionálnej stránky sa hovorí najmä s pribúdajúcimi patologickými javmi u detí a mladistvých. Ostáva to však len v polohe konštatovania a nápravy už mnohokrát až u priamo drogovu závislých jedincov. Namiesto prevencie sa permanentne stretávame s likvidáciou tých zariadení, či kultúrnych inštitúcií, ktoré sa starajú o rozvoj emocionálnej inteligencie.

Aktuálnosť a potreba riešenia komunikácie medzi generáciami aj formou hudobných aktivít narastá s pribúdajúcou globalizáciou, rozvojom informačno-komunikačných technológií, s prevládajúcim komerčným spôsobom života a stratou hodnotovej relácie u mladých ľudí.

Umenie má v sebe obrovskú silu zážitku, ktorú nám ponúka v každom veku.

Práve vďaka projektu Socrates/Grundtvig 2 – Partnerstvá vo vzdelávaní dospelých, sme v rokoch 2004 – 2006¹ adaptovali túto schému do hudobného obsahu pod názvom *Význam hudobnej výchovy v predškolskom veku pre postihnuté i zdravé deti, pre ich rodičov a starých rodičov*. V r. 2005 sme obsah adaptovali do témy *Hudba v rodine*.

1.1 Ciele a partneri projektu

Z kontextu témy sme postavili cieľ projektu, ktorý spočíval na: ... „*medzigeneračnom interaktívnom vzdelávaní v oblasti tradičnej ľudovej hudby a jej transferu z generácie na generáciu*.“ Hudobné aktivity založené na spolupráci rodičov a starých rodičov s deťmi sa realizovali v sieti naledovných krajín a partnerov:

Nemecko	koordinácia projektu: Elternverein Baden Württemberg – Rodičovská rada spolkovkej krajiny Baden Württemberg, D-97944 Boxberg, <i>dr. Renate Heinisch</i> (Členka hospodárskeho a sociálneho výboru Európskeho parlamentu)
Rakúsko	Asociácia učiteľov hudby Rakúska (AGMO), A-1030 Wien, <i>prof. Dr.h.c. Wolf Peschl</i>
Litva	Vysoká škola hudobná Vilnius, LT-2600 Vilnius, <i>Kristina Valentonienė</i>
Maďarsko	Maďarsko-nemecké vzdelávacie centrum Baja Duna, H-6500 Baja, <i>dr. Elisabeth Knab</i>
Slovensko	Metodicko-pedagogické centrum, r. p. ul. Tarasa Šečenka 11, SK-080 20 Prešov, <i>doc. Mgr. Art. Irena Medňanská, PhD.</i> , metodicko-odborná časť, <i>Mgr. Zuzana Portíková, PhD.</i> – manažérka projektu

Cieľovými skupinami v každej krajine boli: deti v materských školách, žiaci mladšieho školského veku v ZŠ a ZUŠ, rodičia, starí rodičia. Trojgeneračnú vekovú a geografickú rozmanitosť sme integrovali do spoločného projektu v zmysle hesla:

„Kto chce dať dohromady rôznych ľudí, musí im nájsť spoločnú reč.“

¹ Registračné číslo projektu: GRU2/2004/06-p-PO-1 GRU2/2005/42p-PO-2 v agentúre SAAIC v Bratislave.

Touto spoločnou rečou je nepochybne hudba. V rámci projektu sme vytvorili široký priestor pre hudobno-praktické aktivity, ktoré pôsobili v rôznych interakciách *rodičia = starí rodičia = vychovávateľia = učiteľia*, na rôznych úrovniach, ale vo vzájomnom dialógu a medzigeneračnom vzťahu.

Porovnaním rozdielov v hudobnom vzdelávaní a výchove, ale i porovnaním ponuky pre pestovanie a percepciu hudby, ktoré má človek v tej ktorej krajine k dispozícii po celý život, vznikli nielen partnerstvá vo vzdelávaní, ale vzájomne sa ovplyvňujúce medzigeneračné partnerstvá neformálneho vzdelávania: *starí rodičia = rodičia = deti*. Cez túto iniciatívu sa vytvorili európskej siete „muzicírujúcich materských škôlok, základných škôl s rodičmi² a starými rodičmi“. (príl. č. 1) Takto sa podporil dialóg medzi generáciami, posilnilo sa praktické muzicírovanie a medziľudské vzťahy.

Na Slovensku pracoval na projekte okrem uvedených koordinátoriek riešiteľský kolektív³, ktorého centrálnym podujatím bol medzinárodný hudobno-pedagogický seminár „Prešovské hudobno-pedagogické fórum 2 na tému *HUDBA V RODINE*“ (príl. č. 2).

Na tomto medzinárodnom seminári, ktorého sa zúčastnili všetci zahraniční partneri sme prezentovali romanité aktivity, ktoré sme vytvorili. Z činnostných hudobných aktivít, s „povinnosťou“ medzigeneračného veľkému záujmu sa tešilo muzicírovanie s rodičmi a deťmi *v Materskej škole na Zemplínskej ul. v Prešove, na Základnej škole Kúpeľná ul. v Prešove na Základnej umeleckej škole v Moldave nad Bodvou*, a integráciu najstaršej generácie, starých rodičov so svojimi vnúčatami sa nám podarilo hudobne aktivizovať *v Klube dôchodcov na Sabinovskej ul. v Prešove*. Takto sme spojili rôzne generačné stupne k spoločnému muzicírovaniu vo forme popoludňajších aktivít v materskej a základnej škole až po muzicírovanie v klube dôchodcov. V každom z nich išlo o zapojenie do aktívneho muzicírovania aspoň dvoch generácií s motiváciou k vlastnej tvorivosti, vzájomnej súťaživosti, prežitia emocionálneho a estetického zážitku a vnútornej potreby pokračovania v aktivite.

² Pravidelné hudobné popoludnia „rodičia, alebo starí rodičia s vlastnými deťmi či vnúčatami“ v Materskej škole na Zemplínskej ulici v Prešove.

³ Ďalšími členmi riešiteľského kolektívu boli: PaedDr. Jozef Hrušovský, PhD. Doc. Tatiana Pirníková, PhD., Mgr. Katarína Burgrová, PhD., PaedDr. Jana Hudáková, PhD., PaedDr. Anna Derevaníková, PhD. PaedDr. Metodeja Schneiderová, PhD.

Tematiku „Hudby v rodine“ vo svojej tvorbe reflektoval aj skladateľ a tvorca hudobno-pedagogických projektov Juraj Hatrík. Je to skladateľská osobnosť s mimoriadnou citlivosťou pre túto tému a schopnosťou vyjadriť ju emotívnymi výrazovými prostriedkami. Vo svojej verbálnej retrospektíve „*Obrazy rodiny v mojej tvorbe*“⁴ priznáva, že „hlavným médiom k hudobne spracovávaným situáciám je u neho samo dieťa, jeho pohľad a jeho cítenie. Inklinuje ku krízovým momentom, neuralgickým bodom v živote rodiny, k všetkému, čo detskú dušu v chovaní rodičov trápi a zraňuje“. (Hatrík, 2005)

1.2 Hudba v rodine, charakteristika a výsledky prieskumu

V rámci projektu sme uskutočnili niekoľko aktivít, ktoré mali svoje čiastkové ciele, v kontexte hlavného cieľa *významu, úlohy a funkcie hudby medzi generáciami*. Aká je kvantita a kvalita existencie a recepcie hudby v rodine sme sa snažili zistiť prostredníctvom dotazníkového prieskumu⁵ s názvom *Hudba v rodine 2005*, ktorý realizovali študenti programu Učiteľstvo hudobného umenia Prešovskej univerzity, v prešovskom a košickom kraji. Na prieskume sa zúčastnilo **331 respondentov**, samotní študenti, ich príbuzní, známi, náhodne vybraní respondenti, ktorí sa na otvorené otázky vyjadrovali k významu a funkcii hudby vo svojej rodine. Prieskum mal regionálny charakter⁶, výsledky prieskumu podali obraz o stave danej problematiky a mohla sa vytvoriť „aspoň hypoteticky“ stratégia riešenia situácie.

Z výsledkov prieskumu vyberáme tie okruhy, ktoré sa vzťahujú k téme medzigeneračných vzťahov. Trojgeneračné vekové vrstvy tvorili: deti 8 – 34 rokov, rodičia 32 – 65 rokov, starí rodičia nad 70 rokov.

- Asi 30 % opýtaných odpovedalo, že v rodine sa aktívnemu hraniu na hudobnom nástroji venujú jeden až traja členovia rodiny, zvyčajne otec alebo mama, ale aj obaja. Častá bola kombinácia rodič a dieťa. Najpopulárnejším nástrojom je u opýtaných klavír aj syn-

⁴ Prešovské hudobno-pedagogické fórum 2, *Hudba v rodine*, 2005

⁵ Dotazníkovú anketu vyhodnotila Mgr. Renáta Kočišová, PhD. v tom čase doktorandka autorky tohto príspevku.

⁶ Respondenti pochádzali z týchto oblastí: z okolia Košíc, Moldavy n.Bodvou, Medzeva, Gelnice, zo severnejšej oblasti: Poprad, Podolíneč, Stará Ľubovňa, zo spišskej oblasti: Spišská Nová Ves, Spišská Teplica, Spišská Belá, Mengusovce, z okolia Prešova, zo zemplínskych miest a obcí: Humenné, Michalovce, Trebišov, Vranov n.Topľou a zo severovýchodu našej republiky: Stakčín, Svidník, z okolia Stropkova a ďalších obcí. Dvaja respondenti boli aj z Liptova.

tetizátor, klarinet, akordeón, husle, u starých rodičov prevláda ústna harmonika, v jednom prípade mandolína. Respondenti uvádzali u rodičov aj ďalšie nástroje: gitara, bicie, trúbka, flauta, saxofón, organ alebo kontrabas. V jednom prípade sa u rodiča vyskytla aj fujara.

- Z 331 respondentov odpovedali viac než dve tretiny, že nenavštevujú alebo nenavštevovali základné umelecké školstvo... Zaujímavým, ale predpokladaným momentom bolo zistenie, že ak rodič navštevoval dlhšie obdobie ZUŠ, aj deti išli v jeho snahách. Dve respondentky odpovedali, že ich mamy študovali na Konzervatóriu, čo sa prejavilo aj v nadpriemernom záujme o hudbu. Jedna z týchto rodín je osemčlenná a všetky štyri deti navštevujú ZUŠ (rôzne nástroje). Starí rodičia ovplyvnili záujem o hudbu u respondentov v malej miere, resp. čiastočne, väčšinou ako interpreti ľudových piesní, v jednom prípade bol dedo učiteľom na ZUŠ.
- V amatérskych hudobných skupinách-telesách hrajú rodinní príslušníci predovšetkým vo folklórnych, najmä speváckych skupinách napr. Jadlovec, Kapušančan a iné, v skupine Celascon interpretujúcej populárnu hudbu, v malej miere country skupiny, alebo amatérske skupiny hrajúce na rodinných stretnutiach, svadbách a pod.

1.3 Výtvarná reflexia Hudby v rodine

V snahe získať poznatky o tejto problematike zrealizovali sme výtvarnú reflexiu predstavy o mieste, význame hudby vo vlastnej rodine u 10 ročných žiakov ZŠ. Z 20 výtvarných prác len v 2 prípadoch nakreslili žiaci muzicírujúcu rodinu, u ostatným evokovala táto téma predstavu prehrávacej techniky s prehnane veľkými reproduktormi a nadmernou hlasitosťou vyjadrenou veľkými zvukovými vlnami. V predstave žiakov dominovali aparatury, ktoré boli dôležitejšie ako samotný poslucháč. (príl. 3)

Motivácia k téme „Hudba v rodine“ vyvolala celý rad nových situácií, problémov na riešenie, ktoré sú predmetom skúmania hudobnej sociológie a sociálnej výchovy vôbec. Rodina a hudba sú konštanty, ktoré prinášajú pohodu, porozumenie, spolupatričnosť. Lebo *hudba* ako jeden z prastarých komunikačných prostriedkov ľudstva nadobudla práve v súčasných civilizačných podmienkach oveľa významnejšiu úlohu v rozvoji emočnej inteligencie, ako v minulosti. Túto realizuje prostredníctvom praktickej produkcie, ale aj percepčnej reflexie. Tiež realizácia takýchto monotematických projektov s rôznymi part-

nermi, v európskych krajinách podnietila a zintenzívnila praktickú hudobnú interpretáciu a recepciu a sústredila pozornosť na problém ako záležitosť spoločenskú, sociálnu, sociologickú a v našom projekte aj esteticko-umeleckú.

Aj slovenskí partneri z MPC v Prešove, ktoré zapojili do projektu v úvode príspevku uvedené typy škôl a zariadení zapojili v priebehu dvoch rokov do hudobných aktivít celkove 352 účastníkov, rôznych generačných stupňov. Hudobný obsah tohto *medzigeneračného muzicírovania* tvorila najmä ľudová pieseň, aj slovenská tanečná pieseň a našli sa aj uspávanky.

Z prezentácií uchovávanania hudobných ľudových tradícií najväčší záujem zahraničných partnerov vzbudil koncert *generácií* v Kultúrnom dome v obci Jarabina Výsledky realizácie projektu na Slovensku prezentovala zodpovedná riešiteľka projektu Doc. Mgr. art Irena Medňanská, PhD. na významných medzinárodných podujatiach (príl. č. 4)

Záver

V priebehu riešenia projektu sa „vynorili“ ďalšie spoločenské problémy vo výchove detí predškolského a mladšieho školského veku, ktoré motivovali partnerov k pokračovaniu v práci. A tak sme pokračovali v projekte Grundtvig 1.1., ktorého cieľom bola „*výchova sprievodcu*“ *tranzitívnymi obdobiami s akcentom na prechod (tranzit) z rodiny do materskej škola a z materskej školy do 1. ročníka základnej školy*“.

Európska únia vyhlásila rok 2012 za **Rok aktívneho „starnutia a medzigeneračnej solidarity“**. Hudba je práve tou platformou, rečou i priestorom, kde sa stierajú medzigeneračné rozdiely.

Zoznam bibliografických odkazov

- FÜLLER, K. 1994: Musik mit Senioren. Therapeutische Aspekte und praktische Anregungen. Edition Sozial.Beltz, ISBN 3 407 557772 8.
- HATRÍK, J. 2005: *Obrazy rodiny v mojej tvorbe*. Referát na medzinárodnom seminári „*Hudba v rodine*“ v Prešove 31.03.-2.04.2005.
- HRUŠOVSKÝ, J. 2005: *Existencia hudby v rodine z pohľadu folklórneho*. Referát na medzinárodnom seminári „*Hudba v rodine*“ v Prešove 31.03.-2.04.2005.
- KOČIŠOVÁ, R. 2005: Zabrániť rodinnej kríze muzicírovaním. In: *Hudobný život* č. 5, roč. XXXVII str. 6.

- Kolektív autorov 2002: Kvalita života v kontextoch globalizácie a výkonovej spoločnosti. *Acta fakultatis Philosophicae Universitatis Prešoviensis, Humanistický zborník 3* (AFPPh UP 56/138 ISBN 80-8068-087-6.
- KRUŠINSKÁ, M., 2004: *Hudba a hudobná výchova v reformno-pedagogickej koncepcii R. Steinerja a M. Montessoriovej*. Rigorózna práca, Prešov 2004.
- MATOUŠEK, O. 1993: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Sociologické nakladatelství, Praha 1993, ISBN 80-901424-7-8.
- SCHNIERER, M. 1995: *Společenské funkce hudby*. České Budějovice, 1995 ISBN 80-7040-123-0.

Prílohy:

- č. 1 Záber z hudobných „štvrtkových“ popoludní rodičov, starých rodičov so svojimi deťmi, alebo vnúčatami v Materskej škole na Zemplínskej ulici v Prešove.
- č. 2 Plagát ústredného podujatia v r. 2005.
- č. 3 Odstrašujúci príklad výtvarnej reflexie *hudby v rodine*.
- č. 4 Súpis verejných prezentácií výsledkov projektu na Slovensku.

Príloha č. 4

- MEDŇANSKÁ, I. 2005: Existencia hudby v rodine z pohľadu sociologického. Referát na medzinárodnom seminári „Hudba v rodine“ v Prešove 31. 03. – 2. 04. 2005 (rukopis).
- MEDŇANSKÁ, I. 2005: Muzikologická konferencia v rámci festivalu Bratislavské hudobné slávnosti na tému: *Tradícia-inovácia-modernosť* vo vývojových premenách. referát na tému: Hudba v rodine - minulosť a súčasnosť. Bratislava 5. – 7. 10. 2005.
- MEDŇANSKÁ, I. 2005: 1.Europejski projekt Sokrates/Grundtvig Muzyka v procese generacji. 2. Rola muzyki v procese wychowania czlowieka doroslego. In: Edukacja i animacja spoleczno-kulturalna doroslych. Diagnoza-potrzeby-prognozy. Medzinárodná konferencia. Iwonicz – Zdroj, Poľsko 21. – 23. septembra 2005 Na tejto konferencii sa zúčastnila aj nemecká koordinátorka projektu Dr. Renate Heinisch.
- MEDŇANSKÁ, I. 2005: Ausbildungspläne für die Bereiche der musikalischen Früherziehung des elementaren und des erweiterten Musikunterrichts in den allgemeinbildenden Schulen der Slowakei. „Lernpartnerschaftskonferenz“ rakúskeho partnera na rovnomennú tému projektu 11.-13. november 2005, Viedeň.

Príloha č. 1

Príloha č. 2

Metodicko-pedagogické centrum Prešov
Prešovská univerzita v Prešove, FHPV, Katedra hudby

HUDBA V RODINE
PREŠOVSKÉ HUDOBNO-PEDAGOGICKÉ FÓRUM 2
medzinárodný hudobno-pedagogický seminár

31.03. – 02.04.2005
Metodicko-pedagogické centrum v Prešove

Hudobný fond
Slovenská rada rodičovských združení
Asociácia učiteľov hudby Slovenska
sekcia H v na všeobecno-vzdelávacích školách, Bratislava

 Sokrates Grundtvig
Bildung und Kultur

Príloha č. 3

✉ **Doc. Mgr. art. Irena Medňanská, PhD.**
Katedra hudby, Inštitút hudobného a výtvarného umenia
Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
E-mail: irena.mednanska@unipo.sk